

ZDVOJENIE NIEKTORÝCH UDALOSTÍ A REČÍ PODĽA SKUTKOV APOŠTOLOV

Karol Gábriš

VERDOPPELUNG EINIGER PASSAGEN DER APOSTELGESCHICHTE

Der Autor begründet seine These, dass zahlreiche Wiederholungen (zwei- oder dreimalige Schilderung bestimmter Ereignisse bzw. Strukturelemente) in der Apostelgeschichte eine theologische Absicht des Lukas verraten. Am deutlichsten lässt sich das an der Analyse der Schlüsselereignisse im Leben der beiden Apostel Petrus und Paulus zeigen – Kornelius und Damaskus –, die jeweils dreimal erzählt werden (Apg 10 u. 11, bzw. 9, 22, 26); die dreimalige Wiederholung will den Wendecharakter dieser Episoden betonen. – Ähnliche Resultate ergeben z.B. die Beschreibung des Lebens der Urgemeinde (2,42–47 und 4,32–37), der Wirkung der Apostel (Verkündigung–Widerstand–Erfolg) oder die wiederkehrenden Elemente in den Apostelreden. Mit all dem will der Autor der Apg zeigen, dass die für den Weg des Evangeliums zu den Völkern konstitutiven Geschehnisse nicht zufällig oder solitär, sondern fest in dem Heilsplan Gottes eingebettet sind.

1. V článku *Effects of variant narrations in Act 10–11* (v *New Testament Studies*, 1997, s. 570–586) Wiliam S. Kurz poukazuje na význam trojnásobne variovaného podania o Korneliovom pokrstení v Skutkoch 10–11. Zdôrazňuje podobnosti i odlišnosti trojnásobného opisu tej istej udalosti. Za veľmi významné považuje prvú verziu podania ako verziu samého autora Skutkov (ktorého označuje ako *omniscient narrator*). Podľa neho je táto verzia najúplnejšia oproti dvom ďalším, ktoré sú podané, ako odzneli jednak z úst Petra a Kornelia (10,26–43), jednak len z úst Petra (11,5–17). Jeho inštruktívne porovnanie možno rozšíriť poznaním, že v Skutkoch apoštolov nachádzame zdvojené viaceré udalosti, resp. zdvojené reči o udalostiach. Zrejme to vyhovuje základnému úmyslu autora Skutkov: plne zhodnotiť udalosti, ktoré sú za podaním Skutkov ako rozhodujúce v určitom úseku dejín spásy, totiž v čase vzniku a domestikovania prvotnej kresťanskej cirkvi. Sú v podstate trojakého rázu: a) ide o viacnásobné vyrozprávanie tej istej udalosti (Korneliovo pokrstenie Sk 10–11 a Pavlovo obrátenie Sk 9, 22 a 26); b) ide o opis udalostí, ktoré sú príbuzné sledom udalosti – ale neopisujú rovnakú udalosť (najmä popis Pavlových skúseností počas 1. a 2. misijnej cesty); c) ide o niektoré reči, ktoré hodnotia spásanosné udalosti (najmä Petrove reči v prvej časti Skutkov a Pavlova reč na Areopágu).

V týchto troch oblastiach podania sú v popredí udalosti, zasadené do dejín spásy a umožňujúce svojim opisom rozoznávať zameranie dejín spásy.

Tie majú svoju úvodnú časť v dejinách Izraela, resp. v ich prijatí či neprijatí v židovstve 1. storočia, potom majú vrcholnú časť v poukaze na Ježiša Krista a jeho rozhodujúci podiel ako na prehodnotení všetkého, čo sa stalo vo vyvolenom ľuďe Božom, a tak na vytvorenie predpokladov, nutných pre vznik cirkvi. Udalosti opísané v Skutkoch majú človeka doviesť k rozhodujúcej existenčnej otázke: „Čo robiť, mužovia, bratia?“ (Sk 2,37). Správne poznanie, zhodnotenie a prijatie udalostí, o ktorých Skutki hovoria, je potom rozhodujúce pre existenciu kresťanskej cirkvi, ako chce o tom presvedčiť autor Skutkov a to aj faktom, že akoby zdvojnásobil podanie o jednotlivých udalostiach. Má sa tým poukázať na to, a) že nejde o nič nahodilé, b) že nejde o nič ojedinelé, c) že za všetkým je ten istý Boh, ktorý umožňuje postup dejín spásy. Práve na to má poslúžiť výber správ o udalostiach, ktoré autor Skutkov považuje za rozhodujúce.

Týka sa to – i keď v rozdielnej podobe – celých Skutkov apoštolov. Popri tak spomenutých a zdôraznených udalostiach (resp. osloveniach, ktoré z nich vyplývajú), sú ostatné správy o všetkom, čo sa postupne odohrávalo v cirkvi, viacmenej vonkajším (neraz autorom veľmi umele skĺbeným) dejom, ktorý sa nejakým spôsobom napája na zdvojením zdôraznenú udalosť.

Zaradením udalostí pri vznikaní cirkvi sa rozširuje poznanie dejín spásy ako Božieho tvorivého a neprestávajúceho konania (Božia kreativita pri záchrane človeka je trvalá, je to proces, ktorý neprestane do konca vekov). Autor Skutkov upozorňuje na súvis a rozšírenie až typologického rázu pri všetkom, čo sa viaže k Božiemu ľudu Starej zmluvy (ktorý je stále nanovo vyslobodzovaný) a ku Ježišovi Kristovi. Dejiny spásy pri tých, čo v Ježiša Krista uverili, pokračujú v apoštoloch, vo všetkom, čo prežívajú nie sami pre seba, ale pre dielo im zverené. To spôsobuje, že podanie v Skutkoch je svojím spôsobom hodnotením ako aktérov tak aj čitateľov Lukášovho diela, aby našli svoje miesto vo vznikajúcej cirkvi. Zdvojenie opisu udalostí tejto doby je poukazom na dôležitosť až paradigmatičnosť dejín, ktoré má za sebou ako jednotlivca tak aj človek, žijúci vo všetkých spoločenských celkoch ale najmä v cirkvi.

V pozadí všetkého je spojitosť, ktorá sa nesie celými dejinami spásy: Pojtkom, ktoré rozhoduje, je Božie vedenie všetkého. Práve toto sa zdôrazňuje: a) Boh sám riadil už deje Izraela (o tom svedčia najmä zdvojené reči v Skutkoch); b) Boh bol za všetkým, čo sa stalo s Ježišom Nazaretským. Preto v jeho smrti nešlo o tragédiu, ale o víťazstvo potvrdené vzkriesením (tak sa v rečiach o dejinách Izraela prechádza do opisu dejov pôsobenia Ježišovho); c) Božie vedenie vysvetľuje i skúsenosti z misijnej práce apoštolov (tí sú verní pri svojej činnosti trendu, ktorý nastolil Ježiš. Preto

evanjeliom najprv oslovujú Židov, aby sa dokázalo, že ich nevernosť neznemožňuje Božie vedenie k spásu). To všetko sa opakuje vo veľmi podobných udalostiach. Božie vedenie pri pôsobení apoštolov Petra a Pavla je špeciálne tým, že je vždy priamo prepojené na slová, ktoré sú predstavené ako Božie vyjavenie pre Petra a Pavla, aby mohli správne konať. Božie vedenie tak prechádza do poverenia. Ono vyplýva zo všetkých troch spomenutých zdvojeníach v Skutkoch.

2. Autor Skutkov podáva dvojité opis stavu vznikajúcej cirkvi: 2,42–47 a 4,32–37. V prvom opise kvalifikuje zbor v Jeruzaleme ako taký, ktorý „zotrúva v apoštolskom učení a v spoločenstve, v lámaní chleba a na modlitbách“. To sú štyri znaky, z ktorých každý sám osebe už znamená veľký klad; každý z nich predstavuje rys vernosti evanjeliu.

2.1. Apoštolské učenie je zdôraznením toho, že základom, na ktorom stojí cirkev, je Kristus. Pavel to vysloví v 1K 3,10: Nik nemôže položiť iný základ okrem toho, čo je položený, a tým je Ježiš Kristus. – To je obsah evanjelia, lebo totálne opieranie sa o dielo Ježiša Krista dáva cirkvi istotu, že ide správnym smerom. O tento správny smer sa usilovali apoštolovia. Preto sa má cirkev budovať na apoštolskom základe (Ef 2,20); nie na samých apoštoloch ale na tom, že oni predstavili Krista ako základ. Môžeme to pavlovsky vidieť, ako prekonanie každej záslužnosti. Vo zdvojenom opise prazboru to korešponduje s oznámením, že apoštolovia vydávali svedectvo o vzkriesení Ježiša Krista (4,33). Pritom pôvodný zástoj apoštolov v cirkvi preberajú všetci hlasatelia čistého evanjelia.

2.2. Druhým znakom cirkvi je spoločenstvo. Je ono prežívané ako spoločenstvo, ktoré zaručuje sám Ježiš Kristus, keďže oznámil: Som s vami po všetky dni až do konca sveta (Mt 28,20), a zaslúbil, že bude s kresťanmi i keď budú v malom kruhu na neho upriamení (Mt 18,20: Kde sa dvaja alebo traja zhromaždili v mojom mene, tam som medzi nimi). Tomuto, v druhom opise cirkvi, zodpovedá spoločenstvo imania (4,32). Tento rys je rozvinutý do podrobností správou o tom, ako jednotliví kresťania predávali, čo mali, a dávali do spoločnej pokladnice. Že to nebolo nič samozrejmé ale niečo výnimočné, dokumentuje správa o Ananiášovi a Zafire (5,1–11), ktorí si počínali neúprimne a neprežili fakt, že sám Ježiš vyzýval, aby človek nebol viazaný na svoj majetok. (Prípadohateho mládencav Mt 19,16–30 – tento prípad akoby naznačoval, že pred vznikom cirkvi nebolo ochoty k spoločenstvu s Bohom a ľuďmi za cenu vzdania sa majetku a bežných spoločenských vzťahov – ktokoľvek opustí domy alebo bratov alebo sestry alebo otca alebo matku alebo deti alebo pole pre moje meno, omnoho viacej dostane – hovorí Ježiš v Mt 19,39.) Naproti tomu kresťania, žijúci

už pod vplyvom Ducha svätého, (o ktorom vedia), predávali, čo mali a rozdeľovali všetkým (3,45; 4,34). Podľa druhej správy o cirkvi výsledok bol veľký: nikto medzi nimi nebol núdzny. Toto vyniká na pozadí veľkých majetkových rozdielov, ktoré boli v Jeruzaléme, kde popri veľkých boháčoch bola značná skupina tých, čo nemali z čoho žiť (preto v znamení dohody medzi apoštolmi Pavel uskutočňoval kolektu pre chudobných v Jeruzaléme – medzi kresťanmi z pohanov).

2.3. Zatiaľ čo druhý opis zboru ostáva pri dvoch znakoch cirkevného zboru (jednota srdca a vzdanie sa majetku – že toto druhé nebolo všeobecné, vidieť z prípadu Barnabáša z Cypru, ktorého počin sa osobite spomína 4,36–37), len v prvom opise sa spomína lámanie chleba, ktoré bolo súčasťou sakramentálneho spojenia kresťanov, a spoločné modlitby (2,40–43). Tieto dva znaky sú poukazmi na bohoslužobné praktiky. V druhom opise zboru nie sú zvýraznené.

2.4. Niektoré z týchto základných znakov zboru spomína Lukáš ešte v súvislosti s Pavlovým pobytom v Tróji (lámanie chleba a hlásanie učenia 20,7.11). V tej istej správe je výzva k dobročinnosti, nadväzujúca na Ježišovo slovo: Blahoslavenejšie je dávať ako brať (20,35). Tam je aj zmienka o spoločnej modlitbe v 20,36. A tak vlastne v správe o Pavlovej rozlúčke so staršími z Efezu (v Miléte) sa opakuje predstavenie cirkvi podobne, ako bolo v Skutkoch 2 a 4.

3. Zdôrazňuje sa, že pri tvorení základov cirkvi apoštolovia prechádzali utrpením. Opis tohoto utrpenia je opäť akoby opis podobnej udalosti (je to najmä v prvej časti Skutkov).

3.1. Peter a Ján sú zlapaní po úspešnom uzdravení chromého v jeruzalemskom chráme (4,1). Po úspešnom uzdravovaní mnohých (5,12–16) sú apoštolovia opätovne zlapaní (5,18). Uväznenie Petra podľa Sk 12,3–5 je v inom kontexte. Ale pri všetkých týchto udalostiach je spoločné vyslobodenie z väzenia: v prvom prípade po výsluchu v synedriu, keď nenašli na nich nič na odsúdenie (4,21), v druhom prípade po rade Gamalielovej (5,40), v treťom prípade je vyslobodenie spôsobené anjelom (12,7).

3.2. V opise týchto udalostí má opätovne svoje miesto židovská rada (4,5; 5,27), ktorá nedokáže zdôvodniť odsúdenie apoštolov a tak vlastne aj kresťanstva vôbec. Ďalej je príznačné, že veriaci zbor sa opätovne za apoštolov modlí (4,23–30; 12,12).

Akoby za všetkým bola schéma: úspech apoštolov, závisť židov, duchovná jednota kresťanov, Božia pomoc apoštolom – a tak zistenie, že Božie pôsobenie pri vzniku cirkvi nedovolí ohrozenie Bohom chceného plánu dejín spásy. Či sú to zásahy zo strany židovskej rady alebo židovského

panovníka Herodesa Agrippy I., ukážú sa ničotnými oproti faktu, že Boh nedopustí, aby ním tvorená cesta spasenia bola zaseknutá.

3.3. Zvlášť sa to ukáže na udalostiach, ktoré súvisia so zočiatkami Pavlovej misijnej práce. Ale týka sa to vlastne celého misijného pôsobenia Pavla, keď pri opise jednotlivých etáp jeho pôsobenia sa zopakujú určité udalosti až do tej miery, že vzbudzujú miestami podozrenie z dublety (akoby úmyselne zavesenej na itinerár, ktorý Lukáš používal pri podaní správy o celom pôsobení apoštola). S väčšími menšími odchýlkami Lukáš kreslí jednotlivé etapy Pavlovho pôsobenia takmer stereotypne: a) úspech, b) nebezpečenstvo, c) nutnosť prejsť na nové pôsobisko. Treba si všimnúť, že aj keď sa hovorí o tom, že Pavel a Barnabáš museli priam utekať z Ikonía (14,6) a inde, že okolnosťami boli prinútený zmeniť miesto pôsobenia, nie je tým znehodnotená skutočnosť, že za ich cestami je sám Boh. To platí ako o spoločných cestách Pavla a Barnabáša, tak aj o cestách samého Pavla. (Nútený odchod z jedného miesta prinúti hľadať a evanjeliom pokryť nové a nové oblasti; čo sa zdalo veľmi zlé pre apoštola, vo výsledku bolo užitočné pre cirkev. Vari najviac to vidieť z Pavlovho prežívania väzenia, ktoré sa spomína v liste Filipským, keď Pavel spoznáva, že práve väzením sa dostal tam, kam by sa inak nebol mohol dostať – a pôsobil tam úspešne.)

Už pri prvom vystúpení Saula v Damasku, Židia stroja úklady proti nemu (9,23). V 9,27 sa zdvihať spomína odpor helenistov v Jeruzaleme, ktorí sa tiež strojili apoštola zahubiť. Akúsi výnimku tvorí Pavlova činnosť na Cypre, kde práve po úspešnom získaní Sergia Pavla apoštolovia odchádzajú. I tam sa vyskytol odpor v podobe vystúpenia čarodejníka Elymasa, ale ten bol premožený (13,8–11).

Úplne podobný scénar je pri opise pôsobenia apoštolov v Antiochii Pisidskej, Ikoniu a v Lystre (13,13–14.20). Určitým vystupňovaním nebezpečenstva, v ktorom apoštolovia boli, je opis udalosti v Lystre, kde ľudia najprv chcú uctievať apoštolov ako z Olympu prišlé božstvá, ale keď to apoštolovia odmietnu, dav kameňuje Pavla.

Podobnosť opisu udalostí počas prvej Pavlovej misijnej cesty má dokonca pokračovanie i počas jeho druhej a tretej cesty. Je to v znamení Pavlovej vernosti evanjeliu, ktoré má ponúknuť najprv Židom, ale robí to už zrejme s očakávaním ich odporu. K tomu aj naplno dochádza. Ale pretože Pavel pôsobí v Božích intenciách dejín spásy, výsledok nemôže byť negatívny. I pri vonkajších neúspechoch, nápadoch, evanjelium sa šíri.

Pritom udalosti z druhej misijnej cesty sú navzájom odlišne napísané natoľko, že tam už neprichádza do úvahy domnienka, že by mohlo ísť o dubletu opisu. Snad' len v tom je stereotypnosť, že Židia pri odpore Pavlovi nachodia nové a nové zdôvodnenie svojho nepriateľstva. Pritom sú aj správy,

že niektorí zo Židov uverili (v Tesalonikách 17,4). Keďže ide o misijné pôsobenie so značným dosahom na pohanov, je príznačné, že ku schéme o odpore Židov pristupuje i dvojité počínanie si pohanov: niektorí neprijímajú evanjelium alebo aspoň filozoficky ho odsúvajú (Pavel v Aténách 17,32–34); iní dávajú sa Židmi ovplyvňovať (17,5 v Tesalonikách, kde dokonca vzniklo nebezpečenstvo pre Jasona, ktorý prijal apoštolov); ale sú aj početní pohania, ktorí evanjelium prijímajú – najmä to platí o Korinte a Efeze, kde Pavel pobudol najdlhšie.

Akoby určitého druhu zopakovaním schémy hlásanie-odpor sú udalosti pri Pavlovom príchode do Jeruzaléma s kolektou pre chudobných. Tam sa dostávajú ku slovu Židia z Azie, ktorí nenávideli Pavla (21,27) a docielia, že napokon Pavel je uväznený. Židom v Jeruzaléme sa však nepodarí uskutočniť vražedné úmysly proti apoštolovi. Pavel sa dostáva do Ríma. – Teda aj pri odlišnosti skúseností misionárov ostáva v platnosti Božia ochrana nad nimi, aby evanjelium nebolo uväznené, či dokonca zmarené (F 1,12 Pavel priam tvrdí, že i zlo, ktoré zakusoval, napokon bolo z moci Božej dobré na utvrdenie evanjelia, aby bola naplno viditeľná vnútorná moc evanjelia).

Keď hodnotíme fakt, že pri opise udalostí zo života apoštolov je mnoho podobného, je to pre čitateľa Skutkov dokladom, že Božie kráľovstvo rastie – síce v nebezpečenstvách, lebo jeho zvesť je viazaná na zvesť slabých ľudí – ale jeho postup nemožno zamedziť.

4. Akoby zdvojenie rečí, ktoré odzneli najmä z úst Petrových a ktoré sú podané v prvej časti Skutkov, vedie k poznaniu, že apoštolovia, ktorí zakúsili v podstate opakujúci sa údel (úspech – nebezpečenstvo – premoženie nebezpečenstva), dávajú vo svojich rečiach najavo, že znajú zmysel Božieho spásodejinného pôsobenia. Zmysel týchto rečí je predovšetkým v jednom: ukázať na neprimeranosť odmietnutia evanjelia o Ježišovi ukrižovanom a vzkriesenom. Je to jednak na pôde židovskej (Petrova reč po zoslaní Ducha svätého – kap. 2., Petrova reč po uzdravení chromého – kap. 3. a Štefanova reč – kap. 7.), jednak na pôde pohanskej (Pavlova reč na Areopagu – kap. 17.).

4.1. V rečiach Petrových a v reči Štefanovej je spoločným styčným bodom analýza dejín Izraela s cieľom ukázať, že všetko smerovalo ku Kristovi ako ku Vykupiteľovi. Dejiny vyvoleného národa podľa toho priam vrcholia v tom, ktorého Židia odsúdili a usmrtili. Z toho vzniká výčitka proti ním. V prvej Petrovej reči je po zhodnotení odkazu proroka Joela a opise údelu Davida, ktorého údel sa končí jeho pochovaním, vyznanie, že Ježiša Krista urobil Boh aj Pánom aj Kristom (2,36). V druhej Petrovej reči je odvolávka na samého Mojžiša, akoby už on prorokoval o príchode

Ježiša, ktorý je prorokom (3,22–23). V Petrovej reči pred synedriom (kap. 5.) všetko vrcholí tiež v konštatovaní, že Boh povýšil Ježiša za Vodcu a Spasiteľa (5,30–31). K tomu smeruje aj reč Štefanova, ktorý po zvláštnom rozbere priebehu dejín Izraela od východu z Egypta až po Šalamúna prichádza tiež k zhodnoteniu Ježiša a to ako Spravodlivého, ktorého vrahmi sa Židia stali (7,52). Všetky tieto reči boli stereotypne jako výčitky proti Židom, na ktorú mali odpovedať pokáním. To sa však stalo čiastočne len po prvej Petrovej reči, keď mnohí prijali evanjelium (2,31). Podľa týchto rečí sa Ježišom dostáva k vrcholu Božie dielo s vykúpeným národom.

4.2. Prirodzene odlišné je poslanie veľkej Pavlovej reči na Areopágu v Aténach (kap. 17.). Ale aj tam sa uvádzajú dôvody, pre ktoré majú poslucháči (teraz ide o pohanov) Ježiša prijať. Reakcia je podobná: len niektorí prijali evanjelium. Štrukturálne môžeme reč na Areopágu priradiť k už spomenutým rečiam Petrovým.

Naproti tomu v kapitolách 20., 22. a 26., kde Pavel hovorí sám o sebe, sú jeho reči štrukturalizované inak. Je to reč v Milete pri rozlúčke s kresťanmi z Efezu (20,18–35), prvá reč Pavlova v Jeruzaleme, kde hodnotí udalosť pri Damasku (kap. 22.) a tú istú udalosť sám opisuje v 26. kapitole pred rímskym miestodržiteľom a Herodesom Agrippom II.

Ciel správ o všetkých týchto rečiach je: ukázať, že práve v kresťanskej cirkvi a u jej rozhodujúcich činiteľoch je nadväznosť na to, čo Boh od vekov konal a koná. (Na postupnosť dejín spásy, ako sú opisované od Genezy počnúc, poukázal Eckhart Reinmuth v článku *Genesis bei Pseudo-Philo und Lukas*. *New Testament Studies*, 1997, str. 562–563. V Izraeli všetko súvisí s tým, že Abrahamovi dané zaslúbenia sa postupne v židovstve splnili. – Niečo podobné vidíme aj pri lukášovskom použití obrazu celých dejín spásy vo vyvolenom národe ako predpokladu pre rozvoj kresťanskej cirkvi.)

5. Napokon si všimneme dve udalosti, opísané v Skutkoch, ktorých opis je podaný trojmo. Ide o pokrstenie Kornelia Petrom (10,1–11,18) a o obrátenie Saula-Pavla pred Damaskom (9,1–19; 22,3–21; 26,11–20). Udalosť s Korneliom je aj v pozadí Petrovej reči na jeruzalemskom konvente (15,7–11), kde Peter zdôvodňuje možnosť prijímať pohanov do cirkvi tým, čo zažil s Korneliom. Nespomína sa pritom meno Korneliovo ani vlastný opis udalosti, len jej dôsledok.

5.1. Zatiaľ čo Pavlov zážitok pred Damaskom je opísaný v priebehu deja v troch rozličných situáciách (kap. 9., 22., 26.), pokrstenie Kornelia je trojnásobne podané v jednom slede za sebou. Aj tam však ide najprv o správu autora Skutkov (10,1–16) a potom o vyrozprávanie udalosti Petrom

a Korneliom (10,25–33), resp. ešte raz Petrom pred tými, ktorí mu dohovárali, že šiel k ľuďom neobrezaným a jedol s nimi (11,3–17).

Tri správy sa začínajú videním, ktoré má Kornelius, a víziou, ktorú prežije Peter (10,9–16). Petrovo videnie je zdôraznené ním samým v 10,25, keď Kornelius hneď nato potvrdí svoje videnie pred stretnutím sa s Petrom. V podobnom poradí (Petrova vízia a Korneliovo videnie) je to aj v opise Petrovej reči po napadnutí Petra Židmi alebo bývalými Židmi (11,3–14).

Korneliovo videnie malo navodiť stretnutie sa Kornelia s Petrom. To bolo možné tým, že Kornelius poslúchol príkaz Božieho anjela a poslal svojich mužov z Cezarey do Joppy, aby odtiaľ priviedli Petra. Na tomto videní je príznačné, že bolo dané nežidovi, i keď Kornelius je v 10,2 označený ako „nábožný a bohabojný s celým svojím domom, ktorý dával ľudu štedré almužny a ustavične sa modlieval k Bohu“.

Videnie je akoby Božím schválením počínania si rímskeho stotníka – v skutočnosti od počiatku do konca celej udalosti predpokladom dobrého riešenia je fakt, že Kornelius poslúchol. V Petrovej vízii sa ukazuje v prvom podaní spočiatku Petrov odpor proti stretnutiu sa s pohanmi, ale ten je včas prekonaný zopakovaním vízie nádoby (prestieradlo) z neba. (Tam ide priamo o trojnásobné videnie. Peter si nie je vedomí toho, čo znamená videnie o čistých a nečistých zvieratách – až kým neprídu mužovia od Kornelia. Vtedy pochopil, čo mu Boh chcel povedať –10,7).

Práve toto je asi stredobodom celej udalosti: Sám Boh ukazuje Petrovi, že cesta spasenia je otvorená i pre nežidov, ktorí sú vo videní znázornení nečistými zvieratmi, ktoré Peter má jesť, proti čomu sa spočiatku spiera. Takto autor Skutkov zdôvodnil postup misie medzi pohanmi práve v spojitosti s tým Petrom, ktorý v Jeruzaléme pôvodne platil zrejme za zástancu striktného dodržiavania Mojžišovho zákona ako predpokladu kresťanského postoja (šlo o kultický ale najmä o rituálny zákon). Keď Peter je celým týmto videním privedený k pokrsteniu Kornelia, je to akoby jeden z dvoch vrcholov misie medzi pohanmi: Boh k tomu priviedol Petra (bolo to významné pre jeho určité jedinečné postavenie medzi Dvanástimi) a priviedol aj Pavla práve udalosťou pred Damaskom a poučením po nej. Dochádza ku zvláštnej korelácii týchto dvoch mužov, čím sa vysvetľuje, a) že Boh si pre svoje dielo volí rozdielnych pracovníkov, b) že efekt ich práce bol kladný pre ich poslušnosť, c) že cesta evanjelia do sveta je jednoznačne otvorená všetkým ľuďom. (Peter to iste zúžitkoval zrejme už pri jeruzalemskom konvente, kde došlo k jedinečnej zhode v zameraní učenia medzi Petrom – či aj Jakubom – a Pavlom.)

5.1.1. V prvej správe o Korneliovi po jeho predstavení (10,2) je opísané jeho videnie anjela, ktorý hodnotí Korneliovo počínanie si a upozorňuje

ho na Petra. Pritom Peter nie je Korneliovi zvlášť predstavovaný, ale anjelské posolstvo predpokladá Petrovu schopnosť určiť ďalší život stotníkov („On ti povie, čo máš robiť.“ – v. 6. Úplná paralela je v Ježišovom pokyne Pavlovi pred Damaskom 9,7: povedia ti, čo máš robiť). V deň, keď majú dôjsť Korneliovi ľudia k Petrovi, Peter má videnie práve vtedy, keď prichádzajú k jeho domu. Aby sa Peter správne rozhodol, je ešte zmienka o pokyne Ducha, aby ich prijal a aby šiel s nimi do Cezarey ku Korneliovi. Ešte raz pritom je poukaz i na dobré počínanie si Kornelia (10,22). Až trojitý vstup Božieho konania robí zo správy dôkaz, že to, čo sa má stať v pokrstení Kornelia, je výsostne Božím dielom. Súvisí to s prelomením hraníc pre evanjelium, ktoré osloví a zachráni pohanov.

5.1.2. V druhej správe je postup v tom, že dej sa prenáša do Cezarey, kde Peter dostáva možnosť podať správu o svojom videní, aby tým dokumentoval, že to, čo bude robiť pri pokrstení Kornelia, je na základe videnia od Boha (10,28). Úplne v súlade s videním tu menuje oblasti čistých (židov) a nečistých (pohanov), ktoré prestávajú hrať úlohu: Boh očisťuje všetkých k prijatiu evanjelia. V druhej správe je už zmienka o pokrstení Kornelia a iných. Kto všetko bol pokrstený, sa nehovorí (10,48), ale samo pokrstenie je ešte umocnené zostúpením Ducha svätého na všetkých, ktorí počúvali Petrovu reč o tom, ako sa dostal ku Korneliovi. Akže pre Židov z rozličných končín zeme bolo rozhodujúce zoslanie Ducha svätého v Jeruzaleme (kap. 2.), tak teraz sa opisuje zoslanie Ducha na pohanov, až to vzbudí úžas u tých, čo prišli s Petrom, a čo boli zo Židov (10,45). – Takto druhá správa i pri svojej podobnosti s prvou znamená významný dejový posun.

5.1.3. Tretia správa o Petrovom videní (11,1–8) je zopakovaním toho, čo zažil Peter (11,1–12), i toho, ako Boh upravil Kornelia na Petra (11,13–14), pričom sa spomína nielen záchrana stotníka ale celého jeho „domu“. Správa sa končí velebením Boha za to, že cesta spásy sa otvorila pre pohanov (11,19). Je zrejmé, že práve pre túto možnosť autor Skutkov podal trojmo opis udalosti s Korneliom. Zostavenie trojnásobného opisu je v znamení určitej gradácie, ktorá vzniká preto, lebo aktéri (Kornelius a Peter) sa naplno riadia pokynmi od Boha. Jedinečne kladný výsledok celej udalosti sa stáva parenezou k poslušnosti, ktorá sa nesmie obmedziť bežnými náboženskými praktikami (v dobe Petrovej delenie ľudí podľa príslušnosti alebo nepríslušnosti k Izraelu). – V správe nejde o riešenie rituálnych otázok, i keď by bolo možné analogicky použiť Petrovo videnie i ako pokyn k slobode od rituálneho poviažania. Oslobodenie od ritu je v Novej zmluve zdôvodnené na iných miestach: je výsledkom Ježišovho postoja ku určitým rituálnym predpisom (Mt 15,11.17).

5.2. Aj druhý trojnásobný opis udalosti – totiž Saulovo obrátenie (kap. 9., 22. a 26.) sa viaže k videniu, ktoré v tomto prípade má Pavel a Ananiáš v Damasku (9,1–19). Je to určitým spôsobom paralela k udalosti pokrstenia Kornelia, kde videnie dostávali tiež dvaja: Kornelius a Peter. Rozdiel je v tom, že v prípade Saulovom ide o zmenu u Saula-Pavla, ktorá má byť petrifikovaná Ananiášovým videním s pokynom, aby prijal Saula napriek tomu, že do Damasku prichádzal škodiť kresťanom. (I pri totálne odlišnom východisku veriaceho Petra a ešte neveriaceho Saula ide o zásadnú zmenu oboch týchto mužov. Tá nie je samoučelná ale rozhodujúca pre zameranie celej cirkvi). Ananiáš sa spomína v prvom a druhom opise udalosti (kap. 9. a 22.). Nespomína sa vôbec v treťom opise. Vo všetkých troch správach o Pavlovom videní je tiež zmienka, že Saul-Pavel bude mať za úlohu pôsobiť i medzi pohanmi (9,13: aby niesol moje meno medzi pohanov; 22,15: pred všetkými ľuďmi budeš svedkom o tom, čo si videl a počul; 26,17: vytrhol som ňa zo života ľudu a z pohanov, ku ktorým ňa posielam; 26,20: kázal som ... aj pohanom, aby sa kajali a obrátili k Bohu). Je to v súlade s celým úsilím Skutkov: ukázať, že Boh sa stará o to, aby sa evanjelium dostalo ku všetkým ľuďom.

5.2.1. V prvom a druhom opise (kap. 9. a 22.) vystupuje Ananiáš ako určitého druhu hermeneut pre Pavla. Akže v prvom opise Ananiáš otvára oči Saulovi, v druhom opise oznamuje, že všetko sa dá na to, aby Pavel bol svedkom o všetkom, čo videl a počul, teda o vzkriesenom a živom Ježišovi. Tretí opis (kap. 26.) je vlastne doložením toho, že Pavel splnil svoje poslanie, keď svedčí o Ježišovi dokonca pred pohanským vladárom Festom. Na veci nemení, že je pri tom aj Herodes Agrippa II. Ba v onej kombinácii: Festus a Agrippa – akoby sa už realizovalo spojenie, ktoré nastáva pred Bohom skrze Ježiša Krista.

Keďže druhý a tretí opis udalosti pred Damaskom je podaný ako reč samého Pavla, vzniká z toho prirodzená odlišnosť podania. Ale všetko smeruje k tomu, aby bol Kristus prijateľný všetkým. Pre tento cieľ je viacnásobný opis udalosti. Boh nie je len pre vyvolený národ izraelský, ale pre všetkých.

5.2.2. O udalosti pred Damaskom platí slovo Heinricha Steegeho (v diele „Pavlov zážitok pred Damaskom vo svetle jeho vlastného svedectva“), že „kto chce spoznať Pavlovo evanjelium v jeho začiatkoch, musí sa snažiť čo najlepšie porozumieť zážitku pri Damasku“. Steege neváha zdôrazniť, že o tom nemožno povedať viac než čo sám Pavel vo viere prijal. Nejde teda len o udalosť ale o jej kerygmatické dôsledky. Preto je plne zdôvodnené trojnásobné podanie o tom. Práve preto, že kresťania boli v nebezpečenstve, že sa nedokážu stotožniť so všetkými zvestami biblických svedkov, autor

Skutkov niektoré zvlášť zdôraznil opakovaním preto, lebo ich považoval za kľúčové pripostupovanie a uskutočňovanie všetkého, čo sa odohralo v prvotnej cirkvi (a čo má neprestajný dosah pre všetky časy kresťanstva). Iste nie je nahodilé, že si k tomu vybral práve dvoch apoštolov, ktorí v jeho Skutkov sú zrejme rozhodujúcimi pri vzniku a šírení sa cirkvi. Rozhodujúce je však že z toho, čo pri nich zdôrazňuje, vyplýva otvorenie cesty evanjeliu do celého sveta. Keď Pavel podľa druhej a tretej správe o Damasku sa ospravedľňuje pred svojimi žalobcami a sudcami, môže tak robiť z vedomia, že sám Boh ho viedol do zápasu o budúcnosť cirkvi. Damask mu ukázal, že jeho prvé úsilie zachovávať Mojžišov zákon a tak získať spasenie vyšlo navnivoč, keď pri svojej počestnosti prijal poučenie, že jeho osobné úsilie nebude rozhodujúcim: rozhodujúce je, že Ježiš žije. To sa stalo od Damasku hnacou silou jeho všetkých zápasov ale i dôvodom spokojnosti ba istoty, že „nežije už on sám, ale žije v ňom Kristus“ (G 2,20). Skutki apoštolov svedčia v tomto smere o dvoch veciach: Kristus povoláva svojho posla, ako sám chce úplne slobodným, suverénnym spôsobom, ale povoláva ho s určitým úmyslom, totiž aby budoval Božie zbory na celom svete. Kristus sa mu zjavuje, ako sám chce, ale pritom nadväzuje na svoje slovo, ako ho bolo počuť v cirkvi. Pre apoštola Damask neznamená mystický zážitok, aspoň to nie je rozhodujúce, čo patrí do ríše tajuplnosti. To je len pozadie pre otázku: kto má byť pánom jeho života (a po jeho zvesti evanjelia Pánom celej cirkvi), kto si smie robiť nárok na celú jeho lásku. Ide o to, aby človek spoznal svoju stratenosť, aby z hĺbky svojej podstaty vzdal Bohu česť tým, že sa plne podriadi Kristovi. Pavel tak urobil, keď porovnal svoje postavenie pred a po Damasku slovami vo F 3,9, kde hovorí, že pre Krista všetko, čo prv považoval za cenné, stratil, ba všetko uznal za smeti, len aby Krista získal.

Ku zmene hodnotenia samého seba muselo dojsť aj u Petra, ktorý musel byť oslobodený od poputovania zákonnými predpismi v židovstve, akoby ich formálne plnenie (najmä rituálne) mohlo byť základom spasenia. I Pavel i Peter sú svojimi zážitkami oslobodzovaní pre čisté evanjelium. Tak vlastne môžeme hovoriť o dvakrát trojitom opise toho, ako Boh vedie človeka k poznaniu Božieho diela v cirkvi. Ale nie v cirkvi uzavretej pre seba (ako sa to – žiaľ – ukázalo v ďalších dejinách cirkvi), ale ako vyslanej do sveta.

6. Záver: Pri veľkom množstve správ, súvisiacich so vznikom a šírením sa cirkvi autor Skutkov v troch rovinách zdôrazňuje duktus všetkého: I to, čo sa stalo, i to, čo bolo povedané v dobe vzniku cirkvi má rozhodujúci význam pre pochopenie samostatnosti cirkvi. Akoby autor Skutkov určitým zdvojením opisu niektorých udalostí (štruktúrne) a rečí chcel naznačiť, kam

smeruje Božie vedenie. Skutky opakovanými správami až schematicky podanými opismy umožňujú orientovať sa v Božom úmysle – a prirodzene naplno sa mu podrobiť. To vysvetľujú správy o misijnom pôsobení a rečiach apoštolov, ako aj správy o tom, ako sami apoštoli sa museli vnútorne prepracovať k poznaniu slobodného evanjelia. Došli k tomu súc poslušní Božím pokynom. Že tieto pokyny prišli spôsobmi navonok neobvyklými (zjavenia), len podčiarkuje, že ide o trvalé Božie pôsobenie, keď má byť vo svete cirkev nie sama zo seba a sama pre seba, ale pre záchranu sveta.

(Venované k 70. narodeninám prof. Dr. Karola Nandráškeho)